

practice of today: IX International scientific and practical conference. November 16–19, 2020. Ankara, Turkey. С. 239–244.;

3. Перелік двосторонніх та багатосторонніх міжнародних договорів у сфері правової допомоги та правового співробітництва у цивільних та кримінальних справах (по країнах). Міністерство юстиції України: [сайт]. <https://minjust.gov.ua/m/perelik-dvostoronnih-ta-bagatostoronnihmijnarodnih-dogovoriv-u-sferi-pravovoi-dopomogi-ta-pravovogo-spivrobitnitstvau-tsivilnih-ta-kriminalnih-spravah-po-krainah>.

### **Клепиковський Володимир Геннадійович**

*аспірант кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»*

## **СПЕЦИФІКА ЗАЛУЧЕННЯ ПОНЯТИХ ДО ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ**

Хоча законодавець прямо не передбачає обов'язкового (або альтернативного) залучення понятих до проведення огляду місця події (обмежившись лише оглядом трупа та оглядом, що проводиться в житлі чи іншому володінні особи), в слідчій практиці майже неможливо знайти випадки, коли б огляд місця події проводився без понятих. В той же час оперативність в проведенні даної слідчої (розшукової) дії може викликати певні труднощі з пошуком понятих в нічний час або у віддаленій місцевості. При цьому мають застосовуватися загальні умови щодо понятих, які не можуть бути потерпілими, родичами підозрюваного, обвинуваченого і потерпілого, працівниками правоохоронних органів, а також особами, заінтересованими в результатах кримінального провадження (ч. 7 ст. 223 КПК України). І якщо спорідненість

понятого та учасника кримінального провадження встановити відносно легко, то щодо незацікавленості можуть виникнути певні труднощі. «Під «незацікавленістю» понятого треба розуміти відсутність його власного процесуального інтересу у кримінальному провадженні. Наявність такого інтересу є підставою для відмови в його залученні як понятого. Крім того, законом установлюється перелік осіб, які також не можуть бути залучені як поняті [1, с. 158]. «Для підтвердження слідчим особистої незацікавленості понятого, який залучається ним для участі під час проведення слідчих (розшукових) дій, варто законодавчо закріпити зобов'язання понятих повідомити інформацію про особисті зв'язки та відносини з іншими учасниками кримінального провадження, що підлягає занесенню слідчим до протоколу» [2, с. 214].

Основна проблема полягає в тому, що пошук понятих, як правило, відбувається вже на місці події, адже на момент виїзду слідчий ще не може бути впевнений, що існує потреба у проведенні огляду місця події. Відповідно, вже на місці починається пошук понятих, якими, як правило, стають сусіди, перехожі або водії проїжджаючих автомобілів. Очевидно, що ймовірність натрапити на родича учасника відповідного кримінального провадження або іншу «зацікавлену» серед звичайних перехожих мінімальна, але у випадку залучення сусідів вона значно зростає. У зв'язку з цим ми вважаємо, що найкращим способом є залучення слідчим власних понятих, які можуть виїхати на місце події в будь-який момент доби. При цьому ми підкреслюємо, що формулювання «власні поняті» не вказує на їх зв'язок з правоохоронними органами або на залежність від слідчого чи іншої уповноваженої особи, що може негативно вплинути на їх об'єктивність. Слідчий може встановити контакт з такими особами з інших кримінальних проваджень, які вже були залучені в якості понятих та які продемонстрували свою об'єктивність в інших слідчих (розшукових) діях. Такий порядок залучення понятих є найкращим, адже повністю усуває ризик залучення необ'єктивних понятих та гарантує якісну комунікацію з ними під час проведення огляду місця події. В той же час ми

погоджуємося, що така модель залучення понятих є ідеальною, але далеко не завжди реалістичною, що може пояснюватися часом проведення огляду місця події, віддаленістю правоохоронного органу або елементарною відсутністю у слідчого осіб, яких би він міг залучити в якості понятих. В такому випадку в якості понятих в будь-якому випадку будуть залучені випадкові громадяни, які опинилися на місці події або поряд з ним. В такому разі ми звертаємо увагу на необхідність дотримання базових правил залучення понятих:

- перед залученням понятого необхідно у нього встановити, чи є він родичем будь-кого з учасників огляду місця події, чи має відношення до правоохоронного органу або чи може він бути будь-яким чином зацікавленим у результатах слідчої дії, що планується провести. Краще за все такі відомості зафіксувати письмово або в протоколі огляду місця події з підписом понятого, або відібрати від понятого відповідну розписку;

- перед проведенням огляду місця події необхідно встановити у учасників відповідної процесуальної дії, чи знають вони понятого та чи мають вони будь-які зауваження щодо його участі у відповідній процесуальній дії. В такий спосіб можна гарантувати згоду від усіх учасників огляду місця події на участь понятого, що в подальшому якщо не унеможливить, то як мінімум ускладнить потенційні претензії сторони захисту щодо законності проведення огляду місця події;

- за можливості не обирати в якості понятих сусідів, якщо огляд місця події відбувається в оселі. Досить часто родичи можуть проживати разом одним з одним, що підвищує ризик їх випадкового залучення для участі в слідчій дії (особливо це стосується випадків проведення огляду місця події в сільській місцевості). Навіть якщо сусіди не є родичами, тривали проживання разом могло стати причиною виникнення конфліктних ситуацій, які можуть вплинути на об'єктивність таких осіб. Відповідно, якщо існує така можливість, під час огляду житла чи іншого володіння особи бажано залучати випадкових перехожих. Якщо ж такої можливості немає, то слідчий повинен чітко встановити відсутність спорідненості або зацікавленості.

### Список використаних джерел:

1. Хахуцяк О.Ю. Статус понятого у кримінальному провадженні *Юридична наука*. 2015. № 4. С. 154–160.
2. Братінов І.І. Участь і роль понятих у кримінальному провадженні. *Право і суспільство*. 2015. № 4 (4). С. 210–215.

### Смоляр Ілля Едуардович

*аспірант кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»*

### КЛАСИФІКАЦІЯ ВИКРИВАЧІВ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Відповідно до п. 16<sup>2</sup> ч. 1 ст. 3 КПК України, викривач – це фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, звернулася із заявою або повідомленням про корупційне кримінальне правопорушення до органу досудового розслідування. КПК України не містить окремої статті, в якій було б передбачено повний перелік прав, обов’язків та процесуальних гарантій викривача, у зв’язку з чим кримінальний процесуальний статус викривача необхідно досліджувати через інших учасників кримінального провадження, характеристиками яких наділений (чи може бути наділений) викривач.

В першу чергу необхідно нагадати, що відповідно до ст. 60 КПК України, заявник може бути викривачем, якщо інформація про кримінальне правопорушення, яку він надає, відповідає вимогам п. 16<sup>2</sup> ч. 1 ст. 3 КПК України. Тобто викривач має повний обсяг прав, обов’язків та процесуальних гарантій, які має викривач. Також викривача може бути залучено до проведення окремих